

НАШ ЈЕЗИК

Књига XLVI

Св. 3–4 (2015)

САДРЖАЈ

Чланци

Поводи

- Стојан Новаковић као лингвиста (РАЈНА М. ДРАГИЋЕВИЋ) 1–9
Лексика, семантика и лексикографија
- Типологија речника српског језика III (Ванлингвистички параметри)
(ЂОРЂЕ Р. ОТАШЕВИЋ) 11–22
- Семантичке улоге доживљавача и изазивача емоције у значењској структури
емоционалних глагола у српском језику (АНА В. МИЛЕНКОВИЋ)
..... 23–38
- Неформализована употреба антонима у лексикографским чланцима Речника
САНУ (МИЛЕНА М. ЈАКИЋ) 39–57
- О заједничким семантичким компонентама полисемичних
трансформативних глагола у српском језику (НАТАША М.
МИЛАНОВ) 59–75
- #### Акцентологија
- О акценатским дублетима именица мушког рода (НИКОЛА М.
САНКОВИЋ) 77–92

Прилози

- Лексема *односно* у неким језичким стиливима 19. века (ЈЕЛЕНА М.
ПАВЛОВИЋ) 93–110

Прикази

- МОНОГРАФИЈА ПОСВЕЋЕНА СРПСКОЈ ЛЕКСИКОГРАФИЈИ. *Српска лексикографија у теорији и пракси* (колективна монографија), ур. Рајна Драгићевић, Београд: Филолошки факултет, 2014, 291 стр. (АНА Ј. БАРБАТЕСКОВИЋ) 111–120
- Митра Рељић, *Српски језик на Косову и Метохији данас (социолингвистички и лингвокултуролошки аспекти)* (СРЕТО З. ТАНАСИЋ) 121–128
- Срето Танасић, *Синтакса пасива у савременом српском језику* (ВАЛЕНТИНА М. ИЛИЋ) 129–137

Хроника

- Научни скуп *Српски језик и актуелна истражања језичког планирања* (МАРИНА Љ. СПАСОЈЕВИЋ) 139–145

Сећања

- Бранислав Брборић (1940–2005–2015) (МИЛОВАН МИЛОВИЋ)..... 147–151

Одлуке Одбора за стандардизацију српског језика

- Читач или читалац*..... 153–154
- О статусу босанског или бошњачког језика..... 155–158
- Белешка о упутству за објављивање радова 159–159

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу
и решавање неодложних питања
Ком. бр. 7 од 29. 7. 2015. године

О СТАТУСУ БОСАНСКОГ ИЛИ БОШЊАЧКОГ ЈЕЗИКА

Већ неколико година новинске странице пуне текстови о различитим питањима везаним за статус тзв. босанског језика, и то понајвише у Србији и Републици Српској. Тако читамо да „Бошњаци не разумеју српски језик“, да је у Новом Пазару и Пријепољу блокирано на стотине судских предмета због недостатка „преводаца на босански језик“ са српскога, да је „Министарство правде Србије објавило оглас за постављање сталних судских преводаца за босански језик“, да је министар просвете обећао да ће се на Државном универзитету у Новом Пазару вршити „обука за босански језик“, након које ће бити „додељени сертификати, који ће при запошљавању служити као доказ познавања босанског језика“, да ће ускоро „Србија добити шест судских тумача за босански језик“, да ђаци бошњачке националности у Републици Српској неће да прихвате књижице ни сведочанства у којима је језик назван „бошњачким“ а не „босанским“, итд. и томе слично.

Два су питања на које лингвистика мора дати одговор. Постоји ли „босански језик“ као језик различит од „српског језика“? Морају ли Срби употребљавати назив „босански језик“, на којем инсистирају Бошњаци?

Прво питање тиче се питања језичког идентитета. Од десет међународних докумената у којима се помиње статус језика – увек се говори искључиво о језичким правима појединаца и припадника националних мањина. Нигде се не помињу језичка права народа, нити држава, а камоли да се прописује *право народа да свој језик назове својим именом*, а ни у једном од докумената не наводи се експлицитно када један језик треба сматрати посебним језиком, тј. не наводи се који су критеријуми идентитета једнога језика.

О идентитету једнога језика, о довољним разлозима за проглашење неког идиома за посебан језик, посредно се говори једино у *Европској повељи о регионалним или мањинским језицима*, где се у њеном члану 1, име-

нованом као „Дефиниција“, а који је сав посвећен одређењу идентификације регионалних или мањинских језика, каже:

„За потребе ове повеље:

а) 'регионални или мањински језици' су језици који:

(i) су традиционално у употреби на одређеној територији једне државе од стране држављана те државе који чине бројчано мању групу од остатка становништва те државе и који су

(ii) **различити од званичног језика те државе**, што не укључује дијалекте званичног језика те државе или језике радника миграната“.

Из наведене се повеље имплицитно нужно закључује *да два или више идиома који се не разликују не могу лингвистички (научно) бити посебни језици*, што ће рећи да један не може бити већински а други мањински. Ако се морају разликовати већински и мањински језик, онда је нужно да се не могу сматрати посебним језицима ни језици различитих народа у једној земљи који се међусобно лингвистички не разликују.

А за (не)исправност мишљења да су српски и тзв. босански различити језици и да се чак разликују толико да „Бошњаци не разумеју српски“, најбоље је навести ставове самих бошњачких лингвиста. А они су готово јединствени, унисони.

Кренимо од **Алије Исаковића**, који каже: „Између босанског, хрватског и српског језика нема суштинске разлике. У питању је само право народа да именује језик онако како га је традиционално именовано“ (Branko Tošović, Arno Wonisch (ur.), *Bošnjački pogledi na odnose između bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika*, Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität, Sarajevo: Institut za jezik, 2009, 17).

Исто мисли и **Мидхат Риђановић**: „Народ у БиХ говори једним језиком, који својим специфичностима одмах 'упада у уши' свим људима изван наше земље. Он се сад зове тројако – српски, хрватски и босански“ (Midhat Ridžanović, *Ridžanović o jeziku i još nekim stvarima iz Tamnog Vilajeta*, Sarajevo: autor, 2013, 41).

Ни мишљење **Ибрахима Чедића** готово да се не разликује од наведених: „У Босни и Херцеговини у службеној употреби су, дакле, босански, хрватски и српски језик. Сваки има своју норму и велику међусобну подударност. У међусобној комуникацији Бошњаци, Хрвати и Срби немају никаквих потешкоћа што често намеће питање да ли се заправо ради о једном језику са три назива, или су заиста три језика“ (Branko Tošović, Arno Wonisch (ur.), *Bošnjački pogledi na odnose između bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika*, Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität, Sarajevo: Institut za jezik, 2009, 65).

Ханка Вајзовић, пак, констатује да „споразумијевање није угрожено ни међу националним заједницама у БиХ нити међу појединцима као члановима тих заједница“ (Branko Tošović, Arno Wonisch (ur.), *Bošnjački pogledi na odnose između bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika*, Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität, Sarajevo: Institut za jezik, 2009, 139).

Још експлицитнији је у ставу о непостојању разлике **Џевад Јахић**, који каже: „Они који данас хоће да нађу одговор на питање постоји ли зби-

ља тај босански језик, у принципу су спремни и да га 'признају' ако им се докаже да постоји. Они лаичком методом хоће да виде у чему се тај језик разликује од тобож 'различитих' српског и хрватског, или бившег ('неразликковног') српскохрватског и да се тада увјере у његово постојање, односно непостојање. (...) Ко зна по који пут у овој књизи понављамо оно што већ једном морамо запамтити: у нашим балканским приликама језик да би био језик не мора се обавезно битно разликовати од другог јер тај разликовни принцип није мјерило постојања, односно непостојања националних језика" (Dževad Jahić, *Bosanski jezik u 100 pitanja i 100 odgovora*, Sarajevo: Ljiljan, 1999, 252).

Хаџем Хајдаревић и **Аида Кршо** написали су чак јединствен правописни и граматички приручник „босанског/хрватског/српског језика“, образлажући свој поступак следећим разлогом: „Босански језик, хрватски језик, српски језик имају исту основицу (источнохерцеговачки дијалекат новоштокавског типа). С обзиром на то, они су правописно и граматички врло блиски. Разлике постоје у лексици и акцентуацији. Морфолошке разлике су минималне, а на фонетском плану разлика нема, јер сва три стандарда имају исти вокалски и консонантски систем. Наведене чињенице потврђују се у свакодневној језичкој пракси. Говорници који употребљавају различите стандарднојезичке норме (босанску, хрватску или српску) одлично се разумију, а језик именују као босански језик, хрватски језик и српски језик“ (Надзем Хајдаревић, Аида Кршо, *Pravopisni priručnik bosanskog/hrvatskog/srpskog jezika sa osnovama gramatike*, Sarajevo: Institut za jezik, 2013, 21).

Сами бошњачки лингвисти, дакле, тврде да нема готово никаквих разлика између српског и тзв. босанског језика. Разлика је само у имену. А Бошњаци хоће да језик којим говоре зову „босански“, никако „бошњачки“. Ако се тај назив схвати као израз „симболичке“ а не комуникативне функције, онда треба подсетити да **ниједан народ не мора њихови назив за језик који је у обичају код групе народа**. Не могу Словенци Србима наметати да језик којим говоре и Срби зову „словенски“ кад га Срби зову „словеначки“, нити Роми могу захтевати да језик који они зову „романи“ и Срби тако (а не „ромски“) зову, а да не говоримо о Енглезима, који свој језик зову „инглиш“, или Немцима, који га зову „дојч“ и сл. Из тих разлога захтевати од једног народа да језик другог народа у свом језику зову по диктату тог другог народа представља више него парадокс. Од назива „бошњачки народ“, који су Муслимани сами изабрали, *према њиховим правилима српског језика, у српском језику и народу може се једино и искључиво најправилни назив бошњачки језик*, као што је речено и у првој одлуци Одбора од 13. фебруара 1998. године. То је посебно важно за Републику Српску, у чијем Уставу стоји: „Службени језици Републике Српске су: *језик српског народа, језик хрватског народа и језик бошњачког народа*“; према творбеним правилима српског језика од „српски народ“ изводи се еквивалентан назив „српски језик“, и од „хрватски народ“ изводи се еквивалентан назив „хрватски језик“, а од „бошњачки народ“ могуће је једино извести „бошњачки језик“, а никако није могуће извести назив „босански језик“. Назив *бошњачки*

језик одговара називу *бошњачки народ*, док би назив *босански језик* одговарао термину, непостојећег, *босанској народа*.

Из свега наведеног проистичу следећи нужни закључци:

1) Да би два језика били посебни језици, они морају бити различити по лингвистичким критеријумима (генетском, структурном и комуникативном). То није случај са „босанским језиком“ кад се он посматра у односу на српски језик, јер и сви бошњачки лингвисти тврде да су босански и српски језик различити само по имену, али да се према лингвистичким критеријумима ради о истом језику. Будући да *Евројска џовелџа о рејоналним или мањинским језицима* прописује да се мањинским језиком може прогласити само језик који је „различит од званичног језика те државе“, а да су српски и босански само различита имена истог језика, јасно је да „босански језик“ не може имати ни лингвистички ни правни – него само симболички – статус посебног језика, па се на његове говорнике не могу применити „Уставом и законом загарантована права да се судски и управни поступак води на матерњем језику странке“, јер се поступак на том језику води и кад се тај језик зове нпр. српским или хрватским. Јер, како и правници наглашавају, „ако се може и признати захтев једне мањинске заједнице да језик којим говори означаи засебним именом, то не значи да су напрасно изгубили способност комуницирања са онима са којима су до јуче то чинили (и са којима и ван суда још то чине)“ (М. Јовановић).

2) Назив који за један језик користи један народ не мора бити назив језика код другог народа. Према творбеним правилима српског језика од „српски народ“ изводи се еквивалентан назив „српски језик“, од „хрватски народ“ изводи се еквивалентан назив „хрватски језик“, а од „бошњачки народ“ могуће је једино извести „бошњачки језик“, а никако није могуће извести назив „босански језик“. Назив *бошњачки језик* одговара називу *бошњачки народ*, док би назив *босански језик* одговарао термину *босанској народа*, а такав народ не постоји. Према томе, поштујући симболичку функцију језика, у српском језику једино је могуће и једино исправно језик којим говоре Бошњаци, а који је заправо само варијанта српскога језика, звати „**бошњачким језиком**“.

3) Из претходног проистиче да нема никаквог ни лингвистичког ни правног основа производити некакве „тумаче за босански језик“, нити пак изводити посебну наставу на „босанском/бошњачком“ језику, нити има основа правити за тај лингвистички непостојећи језик посебне уџбенике, јер сви који знају српски језик знају подједнако добро и „бошњачки“, и обратно: сви који знају „бошњачки“ знају и српски! Државне институције Републике Србије и Републике Српске морају тога бити свесне, и у складу с тим морају и деловати.

Нацрт текста одлуке припремио је проф. др Милош Ковачевић.